

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ О. М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

Кафедра педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

Янченко Т.В.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ У СТАРШІЙ ШКОЛІ**

Спеціальність 014 «Середня освіта (Історія)»

Освітня програма «Середня освіта (Історія)»

2021 – 2022 навчальний рік

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол № 1 від 30 серпня 2021 року.

Розробник: **Боровик Анатолій Миколайович**, доктор історичних наук, професор кафедри педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Мова навчання – українська.

Мета навчальної дисципліни

Мета: з'ясувати історію розвитку шкільної історичної освіти в Україні та за кордоном, основні закономірності та теоретичні засади процесу навчання історії у старшій середній школі, сформувані вміння, які будуть використані у освітньому процесі на уроках історії.

Основні завдання вивчення дисципліни є:

- поглибити знання студентів щодо поняттям «Методика навчання історії у старшій школі»;
- з'ясувати історію становлення історичної освіти в Україні та за кордоном;
- охарактеризувати шкільну історичну освіту старшої школи;
- поглибити теоретичні знання та сформувані вміння в студентів з питань організації освітнього процесу у закладах середньої освіти з урахуванням специфіки майбутньої професії;
- сформувані вміння і навички підготовки, проведення навчальних занять з історії;
- ознайомитися із сучасними інноваційними підходами вітчизняних і зарубіжних науковців як до навчально-пізнавального процесу в цілому у школі, так і до викладання історії;
- допомогти у формуванні основ методичної майстерності, педагогічної техніки майбутнього учителя історії старшої школи, його комунікативних здібностей, умінь і навичок індивідуального і колективного спілкування з учнями;
- поглибити знання з методики діагностики навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Програма навчальної дисципліни складається з чотирьох змістових модулів:

1. Предмет та завдання курсу. Зародження та розвиток шкільної історичної освіти в Україні.
2. Система історичної освіти старшої загальної середньої школи в Україні.
3. Методичні основи роботи учителя історії.
4. Перевірка і оцінка навчальних досягнень учнів. Позанавчальна робота з історії.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	4	4
Кількість годин:	120	120
- лекції	20	12
- практичні / семінарські	20	10
- лабораторні	-	
- індивідуальні завдання	-	
- самостійна робота студента	80	98

Статус навчальної дисципліни: обов'язкова.

Передумови для вивчення дисципліни. Міждисциплінарні зв'язки з такими навчальними дисциплінами: «Сучасні інформаційні технології та методика застосування комп'ютерної техніки в освітньому процесі та наукових дослідженнях», «Актуальні проблеми педагогіки», «Історичне краєзнавство у старшій школі», «Актуальні проблеми новітньої історії України у старшій школі».

Очікувані результати навчання (програмні результати навчання, загальні та фахові компетентності), що формуються у процесі вивчення дисципліни «Методика навчання історії у старшій школі»:

Шифр згідно ОПП	Компетентності
ЗК 3	Здатність до міжособистісної взаємодії та роботи в команді з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності. Здатність до прийняття ефективних рішень, мотивування людей до досягнення спільної мети та відповідального ставлення до професійних обов'язків.
ЗК 5	Здатність до генерування нових науково-теоретичних і практико-спрямованих ідей, критичного осмислення проблем у галузі освіти, педагогіки, історії та на межі цих галузей знань, до пошуку ефективних шляхів виявлення та розв'язання проблем, пов'язаних з професійною педагогічною діяльністю у різних середовищах.
ЗК 6	Здатність ефективно використовувати усно/письмово державну мову в усіх сферах суспільного життя, іноземну мову для професійного спілкування та розуміння іншомовних професійних текстів.
ЗК 7	Здатність виявляти ініціативу у професійній сфері, проводити інноваційну діяльність, управляти робочими або навчальними процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів.
ФК 1	Здатність розуміти наукові здобутки у сфері освіти, педагогіки та історії, враховувати їх у професійній діяльності та запроваджувати в освітній процес закладів загальної середньої освіти.
ФК 3	Здатність організовувати освітній процес у закладах загальної середньої освіти та управляти ним на засадах особистісно-орієнтованої та суб'єкт-суб'єктної взаємодії.
ФК 4	Знання та володіння на фаховому рівні методами навчання історії, виховання та розвитку учнів.
ФК 5	Здатність запроваджувати інноваційні технології в освітній процес закладів загальної середньої освіти, здатність моделювати зміст

	навчання історії відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів.
ФК 6	Здатність забезпечувати учням здобуття освіти державною мовою, формувати їх мовно-комунікативні уміння.
ФК 7	Здатність доносити знання до учнів закладів загальної середньої освіти, формувати мотивацію та організовувати їхню пізнавальну діяльність при трансляції знань з історії.
ФК 8	Здатність до використання сучасних інформаційних технологій в освітньому процесі та в наукових дослідженнях.
Програмні результати навчання	
ПРН 1	Знання провідних засад теорії навчання та методики навчання історії.
ПРН 2	Знання теоретичних і практичних основ інноваційних освітніх технологій та їх використання в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти.
ПРН 3	Знання та розуміння теорії, методики і методології наукових досліджень з педагогіки та методики навчання історії на засадах академічної доброчесності.
ПРН 4	Здатність використовувати різноманітні форми і методи навчання історії, розвитку та виховання учнів у закладах загальної середньої освіти.
ПРН 5	Здатність забезпечувати набуття учнями закладів загальної середньої освіти системних знань про факти, події, явища в Україні та світі ХХ–ХХІ ст. з позицій цінності життя людини і досвіду українського державотворення в контексті світового історичного процесу, здатність поглиблювати інтерес учнів до історії як сфери знань і навчального предмета.
ПРН 6	Здатність добирати і використовувати сучасні інноваційні технології навчання історії, виховання і розвитку учнів.
ПРН 7	Здатність формувати у здобувачів освіти навички самостійної роботи.
ПРН 8	Здатність розвивати критичне та творче мислення учнів і формувати їх ціннісне ставлення до подій минулого та сучасного життя.
ПРН 9	Здатність сприяти розвитку особистості учня, яка має патріотичний світогляд, займає активну громадянську позицію, розуміє виклики глобалізованого світу через засвоєння історичних явищ і процесів, що стосуються історії України ХХ–ХХІ ст. та її місця у світі.
ПРН 10	Здатність створювати безпечне, рівноправне та психологічно-комфортне освітнє середовище в освітньому процесі та позаурочній діяльності.
ПРН 11	Здатність аналізувати історичні події, явища та процеси у світі загалом та в Україні зокрема.

ПРН 13	Вміння визначати актуальні напрями педагогічних досліджень, виконувати оригінальні наукові дослідження з педагогіки та методики викладання історії на засадах академічної доброчесності, готувати наукові статті та доповіді з педагогічних та історичних наук, аналізувати інформаційні джерела.
ПРН 14	Здатність до творчої, самостійної діяльності, використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, оцінювання та забезпечення якості виконуваних робіт, створення проєктів та їх публічного захисту.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

1. Робота на практичному занятті – до 3 балів

Оцінюється за наступними критеріями:

3 бали – студент у повному обсязі з'ясував навчальний матеріал, виявив глибокі і міцні знання та володіє практичними вміннями і навичками їх використання, робить аргументовані висновки, вільно висловлює власні судження та оцінки й переконливо їх аргументує, вміє аналізувати інформацію, отриману з різних джерел.

2 бали – студент володіє навчальним матеріалом, узагальнює окремі теоретичні положення і формулює нескладні висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними прикладами, може дати визначення понять, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки.

1 бал – з допомогою викладача студент відтворює деякі аспекти навчальної проблеми, але відповідь поверхова, у ній є деякі неточності, відсутня логіка розкриття питання.

2. Виконання самостійної роботи – до 2 балів

До практичного заняття студент має опрацювати визначену методичну літературу і підготувати конспект відповіді кожного питання. Оцінювання самостійної роботи здійснюється шляхом перевірки конспектів, підготовлених студентами.

Оцінюється за такими критеріями:

- здатність до пошуку навчального матеріалу в методичній літературі;
- з'ясування основних положень проблеми;
- володіння навичками конкретизації та наведення прикладів;
- підготовка до заняття визначених завдань.

3. Виконання завдань практичної роботи – до 5 балів

Окремо будуть оцінюватися практичні завдання з підготовки мультимедійної презентації до навчального заняття, конспекти уроків з вивчення нового матеріалу, комбінованого та повторювально-

узагальнюючого уроків, а також сценарій проведення історичних вечорів, днів чи тижнів.

4. Іспит – до 25 балів

Студент впродовж вивчення навчальної дисципліни може отримати за:

а) обговорення питань практичного заняття	до 30 балів
б) за виконану самостійну роботу	до 20 балів
в) за виконання практичних завдань	до 25 балів
г) іспит	до 25 балів

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Структура та тематичний план навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 1. ПРЕДМЕТ ТА ЗАВДАННЯ КУРСУ

Методика навчання історії у старшій школі наукова педагогічною дисципліною, що визначає завдання, структуру та зміст курсів історії середньої освіти, методи, прийоми та засоби навчання.

Місце методики навчання історії в системі педагогічних наук. Зв'язок методики з історією та спеціальними науками. Методи дослідження процесу навчання історії. Завдання, зміст та структура курсу.

Тема 2. ЗАРОДЖЕННЯ ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Перші кроки методики навчання в Україні та основні етапи її розвитку. Шляхи розвитку історичної думки в Україні та її вплив на зміст навчання історії в школі. Формування методики навчання історії як науки та її

розвиток у 18-19 ст. Методичні пошуки другої половини 19 – поч. 20 ст. Реформування шкільної освіти та зміни в змісті і викладанні навчальної дисципліни «Історія» у період виборювання державності в Україні (1917-1920 рр.). Підготовка шкільних підручників з історії.

Тема 3. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК РАДЯНСЬКОЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Методичні пошуки 20-30-х років ХХ ст. Формування змісту історичних дисциплін та підготовка шкільних підручників з історії. Розвиток методики навчання історії у 40-50-х рр. Удосконалення історичної освіти та розвиток методики навчання історії 60-90-х рр. 20 ст.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Тема 4. СИСТЕМА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ СТАРШОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ

Історія як предмет шкільного навчання. Місце історії у навчальному плані. Зв'язок курсу історії з іншими навчальними дисциплінами.

Шкільні навчальні програми з історії. Принципи їх побудови та порядок навчання історичного матеріалу (лінійність та концентризм, поєднання системності і фрагментарності, хронологічна послідовність, історизм, гуманізація, соціологізація, розвиваюча роль історії та інше). Основні компоненти змісту та структури програм шкільної історичної освіти, їх завдання, час, відведений на їх вивчення. Державний стандарт середньої загальної освіти.

Підручники, методичні посібники та допоміжна література з історії – один з необхідних компонентів загальної системи шкільної історичної освіти, їх типи, функції, аналіз структури змісту навчально-методичного оформлення.

Курс «Історія України», його місце в навчальному плані. Структура курсу, основні розділи. Зв'язок з іншими курсами. Основні поняття та ідеї курсу «Історія України».

Місце і роль краєзнавчого матеріалу, його зміст, особливості та специфіка навчання.

Курс «Всесвітня історія», його завдання та місце в шкільній історичній освіті. Періодизація курсу, структура, етапи його навчання, відбір матеріалу, його групування та принципи розподілу по навчальних роках. Система ускладнення змісту курсу, виходячи з психолого-педагогічних особливостей учнів.

Тема 5. РОЗВИТОК ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ ЗА КОРДОНОМ

Розвиток історичної освіти і методики навчання історії за кордоном: в Англії, Франції, США та інших країнах. Загальне й особливе в підходах щодо вивчення історії та методики навчання в різних країнах світу. Фактори, які зумовлюють формування зарубіжних систем шкільної історичної освіти й методики її навчання. Сучасні перспективи і напрямки світової історико-педагогічної думки та можливі шляхи її реалізації.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

Тема 6. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОБОТИ УЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ

Методи та методичні прийоми навчання історії. Понять «метод» і «прийом» навчання, їх взаємозв'язок та взаємозумовленість. Різні точки зору щодо класифікації методів навчання історії. Критерії оптимального вибору. Пізнавальна, виховна та розвиваюча роль методів і прийомів у навчальному процесі.

Використання різних видів навчальних занять у старшій школі. Особливості організації шкільних лекцій, семінарських, практичних та лабораторних занять.

Засоби навчання, їх роль у освітньому процесі. Використання мультимедійних презентацій на уроках історії.

Тема 7. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ІСТОРІЇ

Теоретичні засади сучасних технологій навчання. Поєднання інноваційних і традиційних технологій навчання історії. Типи інноваційних підходів до навчання історії.

Впровадження інноваційних технологій в практичній діяльності роботи загальноосвітньої школи. Моделі технологій навчання історії. Проектні технології навчання на уроках історії. Лекційно-семінарсько-залікова технологія. Консультація як технологія навчання на уроках історії.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4

Тема 8. ПЕРЕВІРКА І ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

Система перевірки й оцінки навчальних досягнень учнів у навчальному процесі з історії, її мета, завдання, роль і значення, форми та різновидності. Організація контролю та самоконтролю.

Перевірка і оцінювання учнів при дистанційному навчанні під час карантину. Підтримання зворотного зв'язку з учнями. Ефективні засоби контролю успішності за умов карантину. Існуючі способи оцінювання учнів. Портфоліо – накопичувальна система оцінювання. Оцінка тестових завдань, контрольних робіт, виконаних у домашніх умовах. Інструменти спілкування в дистанційному навчанні: електронна пошта, форум, чати, відеоконференція, блог, соціальні мережі та месенджери.

Тема 9. ПОЗАНАВЧАЛЬНА РОБОТА З ІСТОРІЇ

Особливості та принципи організації позанавчальної роботи школярів у сучасному освітньому процесі. Поняття позаурочної, позакласної та позашкільної роботи.

Екскурсії, принципи екскурсійної роботи. Види екскурсій. Підготовка учнів до екскурсій. Методика їх проведення.

Методика організації історичних гуртків, факультативів, клубів та товариств. Історичні гуртки, їх тематика та плани роботи. Факультативи, їх форми роботи. Основні види клубів. Історичні товариства і їх основні напрямки роботи.

Шкільний історичний музей – одна з форм позанавчальної роботи. Пошукова робота здобувачів освітніх послуг. Етапи створення музеїв. Розміщення в ньому експонатів.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма					Заочна форма						
	усього	у тому числі					усьог о	у тому числі				
		л	пр	л а б	ін д	с.р.		л	пр	ла б	ін д	с.р .
Змістовий модуль 1												
Теми 1 - 3. Предмет і завдання методики навчання історії. Зародження та розвиток шкільної історичної освіти в Україні.	30	8				22	30	2				28

Змістовий модуль 2												
Тема 4, 5. Система історичної освіти старшої середньої школи в Україні.	30	4	4			22	30	2	2			26
Змістовий модуль 3												
Тема 6, 7. Методичні основи роботи учителя історії.	30	4	12			14	30	4	4			22
Змістовий модуль 4												
Теми 8, 9. Перевірка і оцінка навчальних досягнень учнів. Позанавчальна робота з історії.	30	4	4			22	30	4	4			22
Усього годин	120	20	20			80	120	12	10			98

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Навчальна програма з історії старшої середньої школи.	2
2	Характеристика шкільних підручників та методичної літератури.	2
3	Навчальні заняття з історії	2
4	Підготовка мультимедійної презентації до навчального заняття	2
5	Моделювання уроку вивчення нового матеріалу	2
6	Моделювання комбінованого уроку	2
7	Моделювання повторювально-узагальнюючого уроку.	2
8	Проблемне навчання з історії	2
9	Позанавчальна робота з історії	2
10	Краєзнавчо-пошукова робота з історії	2
	Усього годин	20

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	ПРЕДМЕТ ТА ЗАВДАННЯ КУРСУ «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ У СТАРШІЙ ШКОЛІ»	2
2.	ЗАРОДЖЕННЯ ШКІЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	10
3.	СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК РАДЯНСЬКОЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ	10
4.	СИСТЕМА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ СТАРШОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ	12
5.	РОЗВИТОК ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ ЗА КОРДОНОМ	10
6.	МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОБОТИ УЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ	10
7.	ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ІСТОРІЇ	4
8.	ПЕРЕВІРКА І ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ	10
9.	ПОЗАНАВЧАЛЬНА РОБОТА З ІСТОРІЇ	12
	Разом:	80

Методи навчання

У процесі вивчення матеріалу курсу використовуємо різні методи навчання:

- за характером пізнавальної діяльності: аналітичні, індуктивні, дедуктивні;
- за рівнем самостійності навчальної діяльності: проблемного викладу і частково-пошукові;
- за характером сприйняття: словесні, наочні, практичні.

Методи контролю

Визначення якості засвоєння та рівня оволодіння уміннями та навичками в ході **поточного контролю** здійснюємо методами усної, письмової, тестової перевірки та практичного контролю.

Підсумковий контроль – іспит в усній, письмовій чи тестовій формі

Діагностика успішності освіти

В ході **поточної** перевірки на кожному практичному занятті викладач перевіряє:

1. Результати самостійної роботи студентів з опрацювання ним методичної літератури. Оцінюються вони від 0 до 2 балів.

2. Обговорення питань практичного заняття (від 0 до 3 балів).

3. Виконання завдань практичної роботи (від 0 до 5 балів).

Підсумковий контроль здійснюється шляхом складання іспиту.

Розподіл балів за темами

Зміст. модуль №1			Зміст. модуль №2		Змістовий модуль №3		Змістовий модуль №4		Екзамен	Усього
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9		
			10		45	5		15	25	100

Розподіл балів за формами контролю

Робота на практичних заняттях	до 30 балів
- за обговорення питань в ході одного заняття	до 3 балів
Самостійна робота	до 20 балів
- за самостійну роботу з підготовки до одного заняття	до 2 балів
Виконання практичних завдань	до 25 балів
- за виконання одного завдання	до 5 балів
Іспит	до 25 балів

Методичне забезпечення

1. Навчальна програма
2. Робоча програма навчальної дисципліни
3. Методичні матеріали до практичних занять
4. Силабус як персоніфікована програма дій викладача з вивчення навчальної дисципліни.

Рекомендовані джерела інформації

Базова література

Державні та навчальні програми:

1. Концепція розвитку педагогічної освіти. 2018. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konserciji-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>

2. Державний стандарт загальної середньої освіти в Україні. Освітня галузь “Суспільствознавство”. К., 2004.

3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 13 березня 2020 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<https://mon.gov.ua/ua/news/prijnyato-novij-zakon-pro-povnu-zagalnu-serednyu-osvitu-za-progolosuvali-450-nardepiv>

4. Концепція Нової української школи. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

5. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Історія України. Всесвітня історія. 5-9 класи (нова редакція), 2017. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

6. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Історія України. 5-9 класи, затверджені наказом МОН України від 21.02.2019 р. № 236. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-navchalnih-program-z-istoriyi-ukrayini-dlya-5-9-ta-10-11-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>

7. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Всесвітня історія.. 7-9 класи, затверджені наказом МОН України від 07.06.2017 р. № 804. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-navchalnih-program-z-istoriyi-ukrayini-dlya-5-9-ta-10-11-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>

8. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Інтегрований курс «Історія: Україна і світ». 10-11 класи, 2018. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

9. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Історія України. Всесвітня історія. Рівень стандарту. 10-11 клас, 2018. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

10. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Історія України. Всесвітня історія. 10-11 класи. Профільний рівень, 2018. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

Підручники та навчальні посібники:

1. Баханов К.О. Навчання історії в школі під кутом зору компетентнісного підходу: посібник для учителя. Харків. 2012. 127 с.

2. Баханов К. Організація особистісно-орієнтованого навчання. Порадник молодого вчителя історії. Харків: Видавнича група «Основа». 2008. 159 с.

3. Баханов К. Інноваційні системи, технології та модель навчання історії в школі. Запоріжжя: Просвіта. 2000. 328 с.
4. Дубінський В. А. Методика викладання історії в школі: навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи студентів історичного факультету. 2-е вид., виправлене і доповнене. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. 86 с.
5. Желіба О.В. Теорія та методика навчання історії: курс лекцій. Урок історії у системі процесу навчання. *Історія в школі*. 2012. №10. С. 24-31.
6. Желіба О. В. Сучасні інформаційні технології при викладанні фахових дисциплін. (історії, правознавства та суспільствознавчих дисциплін): навч.-метод. посіб. для студентів-істориків. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. 29 с.
7. Желіба О. В. Шкільний курс всевітньої історії та методика його викладання: навч.-метод. посіб. для студентів-істориків. 2-ге вид., доп. і перероб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2014. 40 с.
8. Коляда І. А., Загребельна Н. І., Порало Н. Д. Історія України (1914-1939) в художньо-літературних образах: Методика. Навчальний посібник. Київ: Арістей, 2004. 272 с.
9. Коляда І. А., Загребельна Н. І., Кирієнко О. Ю., Мартенко О., Милько В., Вергун С. Історія України. 10 клас. Інноваційні уроки. Книга для вчителя. Частина II. Кам'янець-Подільський. Вид-во «Аксиома», 2014. 171 с.
10. Коляда І. А. Історія України в 11 класі: навч.-метод. посібник для вчителів / І. А. Коляда, О. С. Лук'янчук. Київ, 2005. 198 с.
11. Коляда І. А., Кирієнко О. Ю., Милько В. Історія України. 10 клас. Книга для вчителя. Вид-во «Аксиома». 173 с.
12. Коляда І. А., Кирієнко О. Ю., Милько В., Загребельна Н. І. Історія України. 10 клас: книга для читання. Кам'янець-Подільський: Вид-во «Аксиома», 2014. 291 с.
13. Лисенко М.М. Методика навчання історії України. Київ: Радянська школа, 1985.
14. Методика преподавания истории в средней школе // под. ред. С.А.Ежовой, И.М. Лебедева и др. Москва: Просвещение, 1986. 272 с.
15. Мисан В. Сучасний урок історії: навч.-метод. посіб. / Віктор Мисан. Київ: Шкільний світ, 2010. 118 с.
16. Моцак С. І. Методика позаурочної роботи з історії в профільній школі : навчальний посібник / С. І. Моцак. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. 172 с.
17. Нетрадиційні уроки. Історія / Укладач Л. І. Нечволод. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. 192 с.

18. Пометун О.І., Фрейман Г.О. Методика навчання історії в школі. Київ, 2009. 328 с.
19. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник. К.: Видавництво А.С.К. 2003. 192 с.
20. Реєнт О. П. Історія України в 10 класі : 1914-1939 : навч.-метод. посібник для вчителів / О. П. Реєнт, І. А. Коляда. Київ: Аконіт, 2005. 454 с.
21. Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе. Москва: ВЛАДОС, 2000. 240 с.
22. Шарко В. Д. Сучасний урок: технологічний аспект / Посібник для вчителів і студентів. – Київ, 2006. 220 с.
23. Яковенко Г.Г. Методика навчання історії: Навчально-методичний посібник. Харків: Вид. ХНАДУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 324 с.

Допоміжна

1. Абдулаев Э.Н. Наглядность и проблемный подход в обучении истории // Преподавание истории в школе. 2008. №1. С. 23-26.
2. Баханов К. Групова робота на уроках історії // Історія в школах України. 1998. № 3. С. 38 – 43.
3. Баханов К. Способи фіксації навчального матеріалу на уроках історії. /ІВШУ. – 1997. -№ 4. – С. 21-25.
4. Баханов К. Технологія групової творчої справи в навчанні історії у школі. // ІВШУ. – 2000. -№ 1. – С. 23-29.
5. Баханов К. Облік індивідуальних досягнень учнів у навчанні історії. /ІВШУ. – 1999. -№ 2. – С. 25-27.
6. Баханов К. Навчання історії за проектною системою. // ІВШУ. – 2000. -№ 3. – С. 33-37.
7. Баханов К. Педагогічні інновації: навчання історії за комбінованою системою М. Гузика. // ІВШУ. – 2000. -№ 2. – С. 25-31.
8. Баханов К. Навчання історії за інтегрованою системою. // ІВШ. – 2000. - №5- 6. – С. 37-43.
9. Баханов К. Навчання історії без підручника за технологіє. Ю. Троїцького. // ІВШ. – 2000. - №7. – С. 28-29.
10. Баханов К. Навчання історії у вальфдорській школі. // ІВШ. – 2000. - №8. – С.13-20.
11. Баханов К. Модель навчання у дискусії. // ІВШ. – 2000. - №9. – С. 16-22.
12. Баханов К. Модель навчання у грі. // ІВШ. – 2000. - №10. – С. 12-17.
13. Баханов К. Технологія повного засвоєння навчального матеріалу. // ІВШУ. – 2001. - №2. – С. 20-25.

14. Баханов К. Технологія розвивального навчання. // ІВШУ. – 2001. - № 1. – С. 21-25.
15. Баханов К. Проблема визначення мети і завдань шкільної історичної освіти. // ІВШУ. – 2001. - №6. – С. 18-19.
16. Бакка Т. В., Загребельна Н.І., Кравченко О. Формування медіаосвітніми засобами історико-біографічного та історико-психологічного портрета П. Куліша. Історія в школі. Липень – серпень 2019 р. – С. 23-28
17. Бирзул О.В. Проблемне навчання з використанням елементів ТРВЗ (технологія розв'язання винахідницьких завдань) на уроках історії // Історія та правознавство. 2009. №29. С. 18-22.
18. Борисов С. Хронологічні завдання на уроці історії // Історія в школі. 1998. №9. С.17 – 18.
19. Вишковський І.В. Методи активізації пізнавальної діяльності // Історія та правознавство. 2007. №12. С. 2-7.
20. Власов В. Час і течія річки не чекають людину(Перевірка хронологічних умінь у процесі тематичного контролю з історії в основній школі) // Історія в школах України. 2007. №1. С.15 – 23.
21. Войтович І. Технологія організації учнівського проектування з історії. // ІВШ. – 2010. -№ 3. – С. 30-32.
22. Гергун Н. Проблемне навчання як засіб формування пізнавальних і творчих здібностей учнів // Директор школи. 2006. №23-24. С. 33-36.
23. Гісем О. В. Мартинюк О. О. Уроки узагальнення і тематичного оцінювання. // ІВШ. – 2006. - № 10. – С. 29-40.
24. Гісем Н. Тестові технології у процесі навчання історії. // ІВШУ. – 2011. - № 2-3, 4 .
25. Глазунов С.Н. Метод анализа проблемных ситуаций как способ активизации мыслительной деятельности учащихся // Преподавание истории в школе. 2010. №6. С. 52-55.
26. Голованов С. Нетрадиційні уроки історії з використанням історичних міні-вистав // Історія в школах України. 1996. № 2.
27. Горохівський П.І. Методика викладання історії. Курс лекцій. Умань: П.П. Жовтий О.О. 2013. 284 с.
28. Груша Р. Проблемно-пошуковий метод у вивчення історії // Історія України. 2008. №14. С. 19-22.
29. Десятов Д. Л. Структурно-системний підхід у роботі з історичними термінами і поняттями// Історія та правознавство. 2005. №32. С.8-10.
30. Десятов Д. Використання інтерактивної дошки на уроці історії. // ІВШ. – 2008. - № 2. – С. 43-45.
31. Десятов Д. Використання комп'ютерних програм для створення мультимедійних опорних конспектів. // ІВШ. – 2008. - № 11-12. – С. 53-55.

32. Десятов Д. Використання інтернет-ресурсів вчителем історії. // ІВШ. – 2009. - № 4. – С. 37-42.
33. Дудка Л.Г. Технологія проблемного навчання. Теоретико-прикладний аспект // Історія України. 2009. №19. С. 12-16.
34. Єгоров Г., Мельниченко Б., Василенко Н. Оцінювання і контроль знань учнів в зарубіжній школі. // ІВШ. – 2000. - №9. – С. 8-12.
35. Жарова Л. Діалогова методика: мені цікаво розуміти іншого // Історія в школі. 1997. № 8.
36. Житник Б.О. Методичний poradник: форми і методи навчання. Харків, 2005. С. 87-93.
37. Журба Л. Організація навчальної діяльності учнів у процесі проблемного вивчення новітньої історії // Історія в школі. 2007. №3. С. 18-22.
38. Журба Л. Теорія та практика проблемного навчання історії а старших класах загальноосвітньої школи // Історія в школах України. 2007. №8. С. 11-14.
39. Иванова О.В. Проблемное обучение в курсе истории // Преподавание истории в школе. 1999. №8. С. 16-21.
40. Ігнатенко М. Місце історичного краєзнавства в викладанні історії України в школах. // ІВШ. – 2001. - №3-4. – С. 40-42.
41. Камбалова Я. Сучасний підручник з історії: система науково-методичних вимог / Я. Камбалова // Історія в школі. – 2008. - № 5-6. – С.16-17.
45. Карпенко А. Використання відеоматеріалів на уроках історії. // ІВШ. – 2011. - № 11-12. – С. 52-53.
46. Кметь В.Б Використання пізнавальних завдань і задач у пошуково-дослідницькій діяльності учнів // Історія та правознавство. 2007. №14. С. 16-20.
42. Коломієць С. «Помилкова історія» як один із методичних прийомів // Історія України. 2007. №43. С. 15-18.
43. Коляда І. А., Хомич Р. Методика формування уявлень про громадсько-політичне життя при вивченні історії України у 11 класі на прикладі теми уроку: «Опозиційний рух наприкінці 1960-х – у 1980-і рр.» .)». – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. Історія в школі. Березень – квітень 2019 р. – С. 31-49
44. Коляда І. А. Методика вивчення теми: «Західна Україна у період післявоєнної відбудови (1944-1953 рр.)» (Історія України, 11 клас). – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. Історія в школі. Березень – квітень 2019 р. – С. 20-30

45. Коляда І. Урок-суд як вид інноваційних навчальних занять // Історія в школі : науково-методичний журнал для вчителів. – 2004. – № 33-34. – С.18-22

46. Коляда І. Діалогічна лекція як технологія інтерактивного навчання при вивченні теми : «Помаранчева революція осені 2004 р. в Україні» : (історія України, 11 кл.) // Історія в школі : науково-методичний журнал для вчителів. – 2005. – №3-4. – С. 19-29

47. Коляда І. Урок – історична вікторина – ефективна форма реалізації засад особистісно-орієнтованого та розвиваючого навчання /І. Коляда, О. Куриленко, Ю. Москальчук // Історія в школі : наук.-метод. журн для вчителів. – 2005. - №1. - С. 22-27

48.Коляда І. А. Методика організації та проведення уроку-пресконференції на тему «Український національний з'їзд-конгрес (Історія України, 10 кл.) І. А. Коляда // Історія в школі : наук.- метод. журн. для вчителів. – 2007. - №11-12. – С.53-56

49. Коляда І. Методика організації перевірки освітніх досягнень учнів при вивченні теми : Культура і духовне життя в Україні у 1917-1921 рр. : (історія України, 10 кл.) // Історія в школі : наук.-метод. журн. для вчителів. - 2012. - № 3. - С. 37-38

50.Комаров В. Історичні закони: як формувати відповідні знання// Історія в школі. 2005. №9. С. 12-15.

51.Комаров В. Історичні поняття як складові історичних знань учнів (на прикладі теми «Падіння Римської республіки та утворення Римської імперії», 6 кл.) // Історія в школі. 2006. №1. С. 19-24.

52.Ксьондзик Т.Проблемне навчання як засіб формування культури історичного мислення // Історія України. 2005 (листопад). №43. С.10-12.

53. Кузьменко О. Урок-семінар. // ІВШУ. – 2001. - № 2. – С. 29-31; №6. – С. 20-23.

54. Левітас Ф., Розвадовська Л. Сучасний урок: основні вимоги до організації навчального процесу. // ІВШ. – 2006. -№ 12. – С.26-32.

55.Мисан В. Використання опорних конспектів на уроках історії // Історія в школах України. 1997. № 1.

56. Мисан В. Сучасний урок історії: типологія, структура, типологія форми. // ІВШУ. – 2006. -№ 3. – С. 20-24.

57. Мірошніченко В.О. Організація проектної діяльності учнів на уроках історії в 10-му класі / В. О. Мірошніченко / За заг. ред.. К. О. Баханова. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 157 с.

58. Мірошніченко В.О. Використання сучасних інформаційних технологій: формування мультимедійної компетентності. Навчальний посібник. За ред. Баханова К.О. (для спеціальності - історія). К.: Центр учбової літератури, 2015. – 296 с.

59.Мірошник С. Проблемне навчання як метод активізації пізнавальної

діяльності старшокласників // Наука і сучасність: Збірник наукових праць. К., 2001. Т. XXVIII. С. 46-50.

60. Мокрогуз О. До питання використання мультимедійної презентації на уроках історії. // ІВШУ. – 2011. - № 10. – С. 35-39.

61. Мокрогуз О.П. Інноваційні технології на уроках історії. Харків: Вид. група «Основа». 2007. 192 с.

62. Мороз П. Теоретичні засади розвитку вмінь бачити проблеми на уроках історії // Історія в школах України. 2008. № 9 (вересень). С.11-15.

63. Мороз П., Мороз І. Функції сучасного підручника з історії. // ІВШ. – 2007. - № 10. – С. 15-19.

64. Мороз П. Проблемне навчання та дослідницькі методи на уроках історії. // ІВШУ. – 2006. - № 1. – С.16-22.

65. Нетрадиційні уроки. Історія. Укл. Нечволод Л.І. Харків: ТОРГСІНГ ПЛЮС. 2006. 192 с.

66. Нільсен Х. С. Викладання історії в Данії. // ІВШУ. – 1996. - № 1. – С. 39-40,42.

67. Оржаховський В. Пошукова робота в школах як форма вдосконалення вивчення історії // Історія України. 1999. № 6.

68. Осадчук Р. Роль запитань учителя у застосуванні словесно-діалогічних методів навчання // Історія в школі. 2000. №8. С.20-22.

69. Осадчук Р. Сутність і види контролю і перевірки знань учнів. // ІВШ. – 2001. - №2. – С. 2-6.

70. Осадчук Р. Організація самостійної роботи в умовах профільного навчання. // ІВШ. – 2007. - № 2. – С. 1-5.

71. Осмолівська О. Проблемність викладання: рівні завдань та технології їх застосування // Історія в школі. 1999. №7. С.34.

72. Охредько О. Вивчення історичної хронології на уроках історії Стародавнього світу за допомогою дидактичних ігор // Історія в школі. 1999. №12. С.21 – 24.

73. Палатна О. Дидактичні матеріали з всесвітньої історії до теми “Друга світова війна” (11 кл.). // ІВШ. – 2001. - №5. – С. 30-35.

74. Палатна О. Використання графічної наочності на уроках історії. // ІВШ. – 2009. - № 10. – С. 30-32.

75. Пироженко Л. З історії навчальної книги в Україні. // ІВШ. – 1997. - №11. – С. 9-11.

76. Пошетун О.І., Фрейман Г.О. Методика навчання історії в школі. К., 2009. С.76 – 77.

77. Приходько А. Тестове оцінювання на уроках історії. // ІВШ. – 2008. - № 2. – С.6-12.

78. Саврасова-В'юн Т. Діалогічні методи навчання: сучасний підхід // Історія України. 2006. №39. С. 13-18.

- 79.Сизон В. Увага до уваги, або кілька порад молодому вчителю, як мобілізувати увагу учнів 5 – 8 кл. // Історія в школах України. 1996. № 2.
- 80.Смирнов С.П. Решение задач и диалог со школьниками // Преподавание истории в школе. 1995. № 2.
- 81.Сотніченко В. Урок історії: нові технології навчання // Історія в школі. 1997. № 8.
82. Сотніченко В. Рейтингова система оцінювання результатів навчальної діяльності учнів: сутність і значення. // ІВШ. – 1998. - №5-6. – С. 28-30.
83. Сотніченко В. Система оцінювання в школі: проблема модернізації. // ІВШ. – 1999. - №5. – С. 20-22.
- 84.Теорія проблемного навчання // Васьков Ю.В. Педагогічні теорії, технології, досвід (Дидактичний аспект). Х., 2000. С. 44-51.
85. Терно С. Проблемні задачі з історії для старшокласників: Дидактичний посібник для учнів 10-11 класів. Запоріжжя, 2008. С. 7-28.
- 86.Терно С. О. Історичні поняття: структура і способи визначення // Критичне мислення – сучасний вимір суспільствознавчої освіти. Запоріжжя, 2009. С. 50-63.
87. Топузов О. Становлення проблемного навчання в педагогічній науці // Рідна школа. 2005. №11. С. 57-60.
- 88.Фідря О. Чи можливо зрозуміти історію? (Методологія історії та формування хронологічних і просторових компетенцій учнів) // Історія в школах України. 2004. №5. С.2 – 5.
89. Фурман А. Теорія навчальних проблемних ситуацій: психолого-дидактичний аспект. Тернопіль, 2007. С.43-128.
- 90.Чубакова Т., Войцеховський Ю. Використання дидактичних ігор на уроках історії України (7 – 8 кл.) // Історія в школі. 1996. № 2.
- 91.Шаталов В.Ф. Куда и как исчезли тройки? М., 1979. Педагогическая проза. М., 1980. Точка опоры. М., 1987. Экперимент продолжается. М., 1989.
- 92.Шимановський М. Інтелектуальна гра в процесі навчання історії // Історія в школі. 1997. № 6.
- 93.Юнацька В.М. Формування хронологічних вмій учнів у процесі роботи з хронологічною і синхроністичною таблицями // Все для вчителя. – 2010. № 4 – 5. С.56 – 59.
- 94.Яковенко Г.Г. Методика навчання історії. Навчально-методичний посібник. Харків: Видавництво ХНАДУ. 2017. 324 с.

Інформаційні ресурси

<http://www.osvita.org.ua/>

www.osvita.in.ua

<http://www.mon.gov.ua/>

www.inter-pedagogika.ru/index.php

www.tspu.edu.ua/subjects/88/13/lect1_4.html

<http://cippo.umo.edu.ua>

<http://www.apsu.org.ua/>

<http://www.academy.edu.by/>

<http://www.testportal.gov.ua/>

<http://education.unian.net/ukr/rubrics/15>